

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ЯК ФАКТИЧНА ПІДСТАВА КОРПОРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

ABUSE OF LAW AS A FACTUAL BASIS FOR CORPORATE RESPONSIBILITY

Прокопюк А.С., аспірантка

кафедри економічного права та економічного судочинства

*Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
помічник судді*

Господарський суд міста Києва

Стаття присвячена одній з найважливіших фактичних підстав корпоративної відповідальності, як зловживання правом, яка, в свою чергу, є самостійною підставою корпоративної відповідальності. В останні роки корпоративна відповідальність становить науковий інтерес, зумовлений стрімким розвитком організаційно-правових форм суб'єктів, заснованих на корпоративних відносинах між їх членами, а також удосконаленням вітчизняного корпоративного законодавства та значною кількістю судових справ щодо відповідальності осіб, що здійснюють управління товариством.

Корпоративне правопорушення визначено як встановлене нормами закону або умовами корпоративного договору порушення корпоративних прав учасників корпоративних відносин, прав кредиторів та інших стейкхолдерів, невиконання корпоративних обов'язків учасниками або фідучіарних обов'язків посадовими особами, а також зловживання корпоративними правами, що унеможливило або ускладнило їх реалізацію та/або призвело до заподіяння збитків.

Питанню зловживання правом у вітчизняній науці в останні роки приділяється достатня увага, однак в аспекті корпоративної відповідальності цей аспект досліджено недостатньо.

Зловживанням корпоративними правами визнано використання корпоративних прав з метою, що суперечить тій, з якою ці права були надані, всупереч принципам добросовісності, розумності та лояльності, з метою заподіяння шкоди або перешкоди законній реалізації майнових і немайнових прав та інтересів іншим учасникам, товариству, кредиторам, іншим стейкхолдерам, отримання необґрунтованих переваг перед іншими учасниками, а також використання не передбачених законом способів реалізації та захисту права.

Водночас, не дивлячись на поширеність таких порушень, в корпоративному законодавстві України відсутні норми, які б встановлювали відповідальність за зловживання корпоративними правами або, принаймні, забороняли їх. Тому, здійснивши аналіз вітчизняного корпоративного законодавства, у цій статті розглянуті найпоширеніші види зловживання правом.

Ключові слова: акціонерне товариство, корпоративні правовідносини, відповідальність, корпоративна відповідальність, корпоративні санкції, корпоративні спори.

The article provides an analysis of one of the most important factual grounds of corporate responsibility, as abuse of rights, which, in turn, is an independent basis of corporate responsibility. In recent years, corporate responsibility is of scientific interest due to the rapid development of organizational and legal forms of entities based on corporate relations between their members, as well as improving domestic corporate law and a significant number of lawsuits on liability of persons managing the company.

Corporate offense is defined as a violation of corporate rights of participants in corporate relations, creditors and other stakeholders, failure to perform corporate duties by participants or fiduciary duties of officials, as well as abuse of corporate rights established by law or the terms of the corporate agreement, and / or caused damage.

Sufficient attention has been paid to the issue of abuse of rights in domestic science in recent years, but in the aspect of corporate responsibility this aspect has not been studied enough. Abuse of corporate rights is the use of corporate rights for the purpose contrary to the one with which these rights were granted, contrary to the principles of good faith, reasonableness and loyalty, to harm or impede the lawful realization of property and non-property rights and interests of other participants, society, creditors, other stakeholders, obtaining unjustified advantages over other participants, as well as the use of non-statutory methods of exercising and protecting the right.

At the same time, despite the prevalence of such violations, there are no norms in the corporate legislation of Ukraine that would establish liability for abuse of corporate rights or, at least, prohibit them. Therefore, having analyzed the domestic corporate law, this article discusses the most common types of abuse of rights.

Key words: joint stock company, corporate legal relations, responsibility, corporate responsibility, corporate sanctions, corporate disputes.

Зловживання корпоративними правами – це особлива форма реалізації права, яка полягає у використанні акціонером (учасниками) своїх корпоративних прав з метою, що суперечить тій, з якою ці права були надані [1, с. 114], всупереч принципам справедливості, добросовісності та розумності [2, с. 4, 8] з метою заподіяння шкоди правам та інтересам інших акціонерів (учасників), товариству та/або іншим особам [3, с. 122] або отримання необґрунтованих переваг перед іншими акціонерами.

Суб'єктивне право є мірою можливої поведінки уповноваженої особи і тому має певні межі за змістом і за характером здійснення. Перевищення зазначених меж, коли уповноважений суб'єкт, діючи в межах належного йому суб'єктивного права, використовує такі форми його реалізації, які виходять за встановлені законом межі здійснення права [4, с. 47, 68] має кваліфікуватися як зловживання правом з настанням правових наслідків, передбачених законом. Законодавча заборона зловживання правом як загальною межею їх здійснення.

Не допускаються дії осіб, що вчиняються з наміром заподіяти шкоду іншій особі, а також зловживання правом в інших

формах. У разі недодержання особою вимог, які встановлені щодо меж здійснення суб'єктивних прав, суд може зобов'язати особу припинити зловживання правами, а також застосувати інші наслідки, встановлені законом (ч. 3, 6 ст. 13 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [5].

Зміст «інших наслідків» у Цивільному кодексі України не визначений. Такими наслідками може бути застосування загальних способів захисту цивільних прав та інтересів (ст. 16 ЦК України, ст. 20 Господарського кодексу України (далі – ГК України) [6]), відмова у захисті права судом, примусове виконання обов'язку про припинення зловживання правами за рішенням суду, зменшення розміру штрафних санкцій або збитків, що підлягають стягненню, визнання правочину недійсним, зупинення або припинення діяльності, що завдає шкоди або створює таку небезпеку. Соколовська Ю.В., визначає спеціальні форми відповідальності за зловживання корпоративними правами: виключення учасника з товариства та примусовий продаж його акцій (часток) [7, с. 23].

Зловживанням акціонером своїм правом є порушення ним загальних принципів корпоративної поведінки, в силу

яких ця особа повинна здійснювати свої суб'єктивні права акціонера з урахуванням законних прав та інтересів інших акціонерів та самого акціонерного товариства. Кучмієнко О.В. визначає об'єктивним критерієм зловживання правом з боку акціонерів є використання прав всупереч правоохоронюваному інтересу, на досягнення якого спрямоване певне право за наявності інших засобів його реалізації, що суперечить меті здійснення права [2, с. 4].

Водночас, товариство, як суб'єкт права, має самостійні інтереси, які відрізняються від інтересів його учасників, а іноді й протилежні ним. Отже, зазначений критерій не можна вважати обов'язковим для визнання зловживання правом з боку акціонерів.

Особами, що зловживають своїми правами, можуть виступати всі учасники акціонерних правовідносин, оскільки кожен з них має можливість таким чином здійснювати належне йому право, що воно буде кваліфіковано як зловживання.

В акціонерних правовідносинах виділяють прості та складні форми зловживання правами власником контрольного пакета акцій щодо міноритарних акціонерів, зокрема на прибуток, недружні поглинання, зловживання правом власниками невеликих пакетів акцій (корпоративний шантаж, грінмейл) [8, с. 8; 2 с. 10]. В дисертації Кучмієнко О.В. виділено та проаналізовано прості форми зловживання з боку учасників товариства в межах таких прав: право на отримання прибутку (мажоритарними акціонерами); право на одержання частини вартості майна, пропорційну його частці в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю при виході, право на управління товариством (наприклад, визначення занадто короткого часу для реєстрації учасників), право на визнання недійсним правочину, контроль за діяльністю товариства (наприклад, ініціювання частих аудиторських перевірок), право на інформацію (найчастіше міноритарними акціонерами), оскарження рішення особою, яка стала акціонером (учасником) товариства після проведення оскаржуваних загальних зборів; та складні форми зловживання: грінмейл та недружні поглинання [2, с. 11, 12].

У судовій практиці мали місце випадки зловживання правом з боку ініціаторів скликання загальних зборів акціонерів, коли в якості місця проведення зборів вказувалась республіка Кіпр, при цьому, саме товариство мало місце знаходження в Києві. З метою протидії таким зловживанням в ст. 35 Закону України «Про акціонерні товариства» було передбачено, що загальні збори акціонерів проводяться на території України, в межах населеного пункту за місцезнаходженням товариства, крім випадків, коли на день скликання загальних зборів 100 відсотками акцій товариства володіють іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації.

Акціонери можуть зловживати і своїм правом на висування кандидатів до органів акціонерного товариства. Відповідно до ч. 2 ст. 73 Закону України «Про акціонерні товариства» [9] члени ревізійної комісії (ревізор) товариства не можуть одночасно бути членами наглядової ради, виконавчого органу товариства, корпоративним секретарем, а також займати ряд інших посад в органах управління товариства. Пропозиція акціонером однієї і тієї ж кандидатури як в список для голосування по виборах до наглядової ради, так і в список кандидатів в ревізійну комісію може бути розцінена судом як зловживання правом, що стане підставою для відмови у захисті права.

Необхідно встановлювати межі права більшості щодо прийняття рішень, які впливають на інтереси меншості. Таке рішення не може прийматися з наміром виключно (завідомо) заподіяти шкоду меншості і має бути правомірним (в межах повноважень).

В частині прав, якими зловживають в акціонерних товариствах можна виділити права, пов'язані із здійсненням процесу управління товариством, на отримання диві-

дендів, інформації, на обов'язковий викуп/продаж акцій, на захист та ін.

Право на участь в управлінні акціонерним товариством належить акціонерам і реалізується шляхом участі в загальних зборах акціонерів (ст. 25, 34 Закону України «Про акціонерні товариства»), направлення вимоги проведення позачергових загальних зборів акціонерів (ст. 47 Закону України «Про акціонерні товариства»), обрання до органів управління акціонерного товариства, тощо. Крім цього права, пов'язані із здійсненням процесу управління, належать членам органів управління. Наприклад, право члена правління – вимагати проведення засідання виконавчого органу та включення питань до порядку денного засідання (ст. 59 Закону України «Про акціонерні товариства»). Участь у загальних зборах і голосування на них є правом, а не обов'язком акціонера. Суди не вправі зобов'язати акціонера взяти участь чи зареєструватися для участі в загальних зборах [10].

Загальні збори мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками більш як 50 відсотків голосуючих акцій. Ігнорування участі в загальних зборах акціонера (групи осіб, які діють спільно), якому (-им) належить контрольний, значний контрольний або домінуючий контрольний пакет акцій може кваліфікуватися як зловживання правом.

Чинне законодавство та проект закону «Про акціонерні товариства» [11] не дають правових підстав для проведення загальних зборів акціонерів за відсутності кворуму (збори визнаються такими, що не відбулися), а також не регулює особливості визначення кворуму при зловживанні мажоритарним акціонером правом на участь в управлінні акціонерним товариством. І. Сядриста зазначає, що якщо акціонер, що володіє значним пакетом акцій, систематично відмовляється брати участь у загальних зборах, тим самим порушуючи права інших акціонерів щодо участі в управлінні, інші акціонери можуть прийняти рішення на зборах без такого учасника та без кворуму [12, с. 62]. У разі звернення до суду за визнанням недійсним такого рішення мажоритарним акціонером суд може відмовити йому в судовому захисті як особі, що зловживала своїм правом на підставі ч. 2–5 ст. 13 ЦК України [13].

Н.С. Глусь пропонує визначити обов'язком акціонера брати участь в роботі вищого органу корпорації [14, с. 76]. Зважаючи на те, що участь в управлінні акціонерним товариством є правом, а не обов'язком, більш слушною є пропозиція О.А. Воловик та І. Сядристо про встановлення обов'язку акціонерів, що мають 10 і більше % акцій брати участь у роботі вищого органу у статуті, що відповідатиме ст. ст. 117 і 88 ЦК України, ст. 13 Закону України «Про акціонерні товариства» [15, с. 71–73, 12, с. 63]. Такий обов'язок може бути також передбачений корпоративним договором.

Автор поділяє позицію наявності виключних прав/обов'язків власників порогових пакетів акцій в акціонерному товаристві (право на скликання та проведення загальних зборів, аудиторської перевірки, викуп/обов'язковий продаж акцій тощо).

Тому, пропонуємо передбачити в Законі України «Про акціонерні товариства» обов'язок акціонера, який прямо або опосередковано володіє контрольним пакетом акцій товариства брати участь у загальних зборах акціонерів. Якщо збори не відбулися через неявку мажоритарного акціонера (його представника), він несе відповідальність перед товариством та іншими акціонерами у формі відшкодування збитків. У разі, повторної неявки мажоритарного акціонера (його представника) на загальні збори акціонерів, що скликаються не пізніше ніж через 45 днів після загальних зборів акціонерів, що не відбулися, з тим самим порядком денним кворум для проведення таких загальних зборів акціонерів визначається без урахування пакета акцій, який належить мажоритарному акціонеру.

Іншими поширеними прикладами зловживання правом корпоративного контролю є включення до порядку денного загальних зборів акціонерів та прийняття рішення про надання попередньої згоди (а не згоди) на вчинення заздальгідь відомого, але прихованого значного правочину або правочину із заінтересованістю, що не дає право на обов'язковий викуп акцій акціонерам, які голосували проти ухвалення вказаного рішення (п. 2, 2-1 ч. 1 ст. 68 Закону України «Про акціонерні товариства») та/або затвердження заниженої ринкової вартості акцій, що підлягають обов'язковому викупу.

В статті 102 проекту Закону «Про акціонерні товариства» передбачено право акціонера на обов'язковий викуп акцій у разі вчинення значного правочину або правочину із заінтересованістю та надання попередньої згоди на вчинення приватним акціонерним товариством значних правочинів з метою захисту корпоративного права на вихід з товариства у разі незгоди з волею більшості.

Гришина І.І. пропонує доповнити ст. 68 Закону України «Про акціонерні товариства» нормою, яка передбачатиме, що кожний акціонер, чие переважне право на придбання акцій додаткової емісії порушено, має право вимагати здійснення обов'язкового викупу акціонерним товариством належних йому акцій [16, с. 40]. Частина 2 статті 68 Закону України «Про акціонерні товариства» доповнено підставою для обов'язкового викупу акцій – відмова від використання переважного права акціонера на придбання акцій додаткової емісії у процесі їх розміщення.

Зловживання корпоративним правом є затвердження заниженої оцінки ринкової вартості акцій в процедурах обов'язкового викупу (ст. 68, 65-3) та обов'язкового продажу акцій (ст. 65-2), врегульованих Законом України «Про акціонерні товариства».

Поширеними є випадки зловживання правом при визначенні ціни обов'язкового продажу в процедурі сквізаут (ст. 65-2 Закону України «Про акціонерні товариства»). Одним із важливих елементів дотримання критерію пропорційності при втручанні в право на мирне володіння майном в аспекті статті 1 Першого протоколу до Конвенції є надання справедливої компенсації.

Статті 25, 26 Закону України «Про акціонерні товариства» встановлюють право акціонера на отримання інформації про діяльність товариства. На підставі повної, достовірної та своєчасно отриманої інформації про товариство акціонери приймають рішення щодо участі в товаристві та реалізації корпоративних прав. Відповідному праву акціонерів на отримання інформації кореспондує обов'язок товариства щодо її надання, збереження та поширення (розміщення, надання на вимогу акціонера). Однак іноді акціонери зловживають правом на інформацію для досягнення своїх інтересів. Особа, придбавши невеликий пакет акцій, може зажадати надати копії значної кількості документів, починаючи з протоколів загальних зборів акціонерів за кілька років і закінчуючи всіма бюлетенями для голосування на зборах. Іноді кількість необхідних копій йде на десятки і сотні тисяч примірників. З метою уникнення такого зловживання, ч. 2 ст. 78 Закону України «Про акціонерні товариства» було доповнено нормою, яка передбачає, що за надання копій документів товариство може стягувати плату, розмір якої не може перевищувати вартості витрат на виготовлення копій документів та витрат, пов'язаних з пересиланням документів поштою, до моменту надання таких документів.

О. Р. Кібенко вважає, що право акціонера на отримання інформації про діяльність товариства може бути обмежене, але таке обмеження має бути спрямоване на захист інтересів товариства та забезпечувати отримання відомостей, що безпосередньо пов'язані з реалізацією прав акціонера або впливають на його законні інтереси [17, с. 248].

Перелік інформації право на отримання якої має акціонер та порядок її надання визначено ст. 77, 78 Закону України «Про акціонерні товариства». З практичної точки зору закон має гарантувати право на отримання інформації не тільки акціонеру, але і особі яка мала статус акціонера в період за який подається вимога про надання інформації. Так, поширеною проблемою з якої стикнулись акціонери, акції яких підлягали обов'язковому викупу/продажу, є відмова акціонерного товариства надати звіт про оцінку ринкової вартості та інформацію, необхідну для проведення незалежної оцінки акцій, з посиланням на втрату статусу акціонера на момент подання вимоги.

З метою забезпечення реалізації права на інформацію в ст. 9 проекту Закону «Про акціонерні товариства» передбачено, що акціонерне товариство протягом 10 днів з дати отримання запиту акціонера про проведення незалежної оцінки акцій товариства зобов'язане забезпечити суб'єкту оціночної діяльності можливість проведення такої оцінки, однак такий обов'язок стосується лише незалежної оцінки, що проводиться на вимогу власників 5% і більше акцій акціонерного товариства (1% і більше для реалізації ст.95) і не частіше як двічі на рік. Це порушує норми законодавства про оцінку майна, адже акціонер має право на оцінку належних йому на дату оцінки акцій в будь-який час, а акціонерне товариство не може перешкоджати у здійсненні такого права.

Право вимагати проведення позачергових загальних зборів акціонерів належить як акціонеру (ст. 47, 77 Закону України «Про акціонерні товариства»), так і ревізійній комісії (ст. 73 Закону України «Про акціонерні товариства»). Користуючись цим правом, акціонер, ревізійна комісія може щодня направляти вимоги, при цьому пропонувані порядок денний зборів або перелік витребуваних документів не змінюватиметься. Тим самим буде наноситися шкода товариству, яке змушене витратити кошти на формування пакету копій документів, проведення позачергових загальних зборів тощо.

Підставою виникнення зобов'язання у акціонерного товариства щодо виплати дивідендів є рішення загальних зборів про розподіл прибутку товариства та затвердження розміру річних дивідендів з урахуванням вимог, передбачених законом.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про акціонерні товариства» акціонери – власники простих акцій мають право на отримання дивідендів, якому кореспондує обов'язок акціонерного товариства здійснити виплату оголошених дивідендів у строк, що не перевищує 6 місяців з дня прийняття рішення, чи у строк, визначений загальними зборами акціонерів.

У країнах з розвинутою економікою розмір і частота виплати дивідендів є одним з основних показників інвестиційної привабливості акціонерного товариства. Однак, проблема дивідендних виплат є і причиною для конфлікту інтересів різних груп акціонерів і членів органів управління акціонерного товариства. Найчастіше спори виникають між акціонерами, які володіють контрольним пакетом акцій, і їх представниками в органах управління, з одного боку, і власниками міноритарних пакетів акцій – з іншого. При цьому, представники першої групи посилюються на необхідність спрямування прибутку на розвиток компанії, а їх опоненти вимагають отримання своєрідного відсотка від вкладених ними коштів у придбання акцій компанії.

Відповідно до п.п. 12, 15 ч. 2 ст. 33 Закону України «Про акціонерні товариства» до виключної компетенції загальних зборів належить розподіл прибутку і збитків товариства, затвердження розмірів річних дивідендів з урахуванням вимог, передбачених законом. Акціонерне товариство за загальним правилом вправі, а не зобов'язане прийняти рішення про виплату дивідендів навіть при наявності чистого прибутку. У зв'язку з цим Гришина І.І. пише, що власник простої акції має право на участь

в розподілі прибутку та право на отримання оголошених дивідендів [18, с. 147].

До прийняття рішення про розподіл прибутку та виплату дивідендів право на отримання дивідендів є умовним; безумовним воно є лише у власників привілейованих акцій. Однак, в силу ч. 3 ст. 31 Закону України «Про акціонерні товариства» прийняття рішення про виплату дивідендів необхідно і за привілейованими акціями. Оскільки акціонери, яким належать привілейовані акції, мають право на отримання дивідендів незалежно від наявності прибутку, зобов'язання щодо їх виплати не потребує рішення загальних зборів про розподіл прибутку і виникає із закону та статуту, а право на стягнення – якщо дивіденди не сплачено до 1 липня року, наступного за звітним.

Дії товариства (його мажоритарного акціонера), що полягають в систематичному ухиленні від оголошення дивідендів за наявності чистого прибутку, можуть бути охарактеризовані як зловживання правом. Однак, у законодавстві та судовій практиці відсутні випадки визнання дій мажоритарного акціонера, спрямованих проти виплати дивідендів, зловживанням правом.

Особливості управління об'єктами державної власності, визначені у ч. 5 ст. 11 Закону України від 21.09.2006 «Про управління об'єктами державної власності» [19], яка передбачає, що господарські товариства у статутному капіталі яких є корпоративні права держави або 50 і більше відсотків акцій (часток) яких знаходяться у статутних капіталах господарських товариств, частка держави в яких становить 100 відсотків, до 1 травня року, що настає за звітним, приймають рішення про відрахування не менше 30 відсотків чистого прибутку на виплату дивідендів, якщо інше не встановлено законом та сплачують дивіденди безпосередньо до Державного бюджету України у строк не пізніше 1 липня року. На суму дивідендів, несвоєчасно сплачених на державну частку, нараховується пеня з розрахунку подвійної облікової ставки Національного банку України від суми недоплати, розрахованої за кожний день прострочення платежу, починаючи з наступного дня після настання строку платежу і по день сплати включно.

Іншим акціонерам акціонерного товариства у статутному капіталі якого є корпоративні права держави (прямо або опосередковано) дивіденди виплачуються в шестимісячний строк (ч. 2 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства»), що не відповідає принципу рівності акціонерів – власників акцій одного типу (абз. 2 ч. 1 ст. 30 Закону України «Про акціонерні товариства»).

Відповідно до абз. 8 ч. 5 ст. 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» господарські товариства, які не прийняли рішення про нарахування дивідендів до 1 травня року, що настає за звітним, сплачують до державного бюджету частину чистого прибутку у розмірі, визначеному за базовими нормативами відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, встановлених на відповідний рік, але не менше 30 відсотків, до 1 липня року, що настає за звітним (норма визнана неконституційною [20]).

Французька судова практика дотримується позиції, згідно з якою в разі констатації зловживання правом рішення про виплату дивідендів визнається незаконним.

При цьому необхідно, щоб прийняте рішення суперечило загальним інтересам акціонерного товариства і його єдиною метою було збагачення більшості акціонерів на шкоду меншості. Крім того, велике значення відіграє фактор систематичності спрямування прибутків не на виплату дивідендів [21, с. 56].

Водночас, зловживанням правом є і систематична виплата надмірно завищених дивідендів, що за відсутності внутрішнього фінансування проектів акціонерного товариства за рахунок прибутку може привести до негативних фінансових показників діяльності компанії. Причиною є те, що контролюючий акціонер вирішив продати свій пакет акцій та його не цікавить подальша доля товариства.

Частина 4 статті 30 Закону України «Про акціонерні товариства» передбачає, що для кожної виплати дивідендів наглядова рада акціонерного товариства встановлює дату складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів (не раніше ніж через 10 робочих днів після дня прийняття такого рішення наглядовою радою), порядок та строк їх виплати. Так, на практиці дата складання реєстру є предметом маніпулювання.

У зв'язку з цим, пропонується закріпити в ч. 4 ст. 34 проекту Закону «Про акціонерні товариства», що право на дивіденди за простими акціями мають акціонери, які були в реєстрі акціонерів на кінець операційного дня дати прийняття загальними зборами рішення про виплату дивідендів або їх спадкоємці та правонаступники.

Закон України «Про акціонерні товариства» та інші нормативно-правові акти не передбачають відповідальності учасників корпоративних відносин за зловживання правом, що зумовлює складність у правозастосуванні в разі виникнення відповідного спору. Учасник, який зазнав збитків, може використати в такому випадку лише загальні норми ст. 22, 1166 ЦК України за умови доведення повного складу корпоративного правопорушення, та ст. 625 ЦК України.

Тому, пропонуємо доповнити проект Закону «Про акціонерні товариства» нормою «Зловживання корпоративним правом». Зловживання корпоративним правом – порушення учасником корпоративних відносин загальних принципів корпоративної поведінки, здійснення права з наміром заподіяти шкоду іншим акціонерам та/або товариству, перешкодити законній реалізації майнових і немайнових прав інших акціонерів та/або товариства, з використанням не передбачених законом засобів реалізації та захисту прав. Зловживання корпоративним правом забороняється і є підставою відмови у судовому захисті права акціонеру, який зловживав правом, та відповідальності у формі стягнення штрафних санкцій, компенсації, визначеної законом або договором, відшкодування збитків, обов'язкового продажу акцій в порядку, визначеному корпоративним договором.

На суму простроченого грошового зобов'язання з виплати дивідендів, оплати вартості цінних паперів в процедурі їх обов'язкового викупу/продажу нараховується пеня з розрахунку подвійної облікової ставки НБУ від суми недоплати, розрахованої за кожний день прострочення платежу, починаючи з наступного дня після настання строку платежу і по день сплати включно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобрик В. І., Даниленко Є. М. Примусовий викуп акцій. Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення : збірник наукових праць. Випуск другий / Беяневич О. А. та ін. ; за ред. О. А. Беяневич. Київ, 2014. С. 100–119.
2. Кучмієнко О.В. Зловживання правом у корпоративних правовідносинах : автореф. дис. ... канд. юр. наук. : 12.00.03. Київ, 2016. 16 с.
3. Вінник О.М. Деякі аспекти вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 1. С. 118–125.
4. Грибанов В.П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав. Москва, 1972. 284 с.
5. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 15.09.2021).
6. Господарський кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 15.09.2021).
7. Соколовська Ю.В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.03 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2019. 200 с.

8. Воловик О.А. Господарсько-правове забезпечення корпоративних інтересів : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.04 / Ін-т економіко-правов. дослід. Донецьк, 2005. 20 с.
9. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вер. 2008 р. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 15.09.2021).
10. Про практику розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовт. 2008 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08> (дата звернення: 15.09.2021)
11. Проект Закону України «Про акціонерні товариства» від 25 лист. 2019 р. № 2493 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67468 (дата звернення: 15.09.2021).
12. Сядриста І. Відповідальність акціонерів у рамках корпоративних відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 60–64.
13. Про визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів: постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 02 вер. 2008 р. № 20/342/07-14/336/07-20/550/07. URL: <http://pravoscope.com/act-postanova-20-342-07-14-336-07-20-550-07-bakulina-s-v-22-05-2008-ne-viznacheno-s> (дата звернення: 15.09.2021).
14. Глусь Н.С. Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2000. 194 с.
15. Воловик О. Акціонерні зловживання і як їм протистояти. *Бухгалтерія*. 2005. № 50 (673). С. 69–74.
16. Гришина І. І. Відповідальність акціонерного товариства за порушення корпоративних прав акціонерів. *Право та інновації*. 2015. № 4 (12). С. 37–43.
17. Кибенко Е. Р. Корпоративное право : навч. посіб. Харків, 2000. 474 с.
18. Гришина І.І. Відповідальність акціонерного товариства за невиконання оголошених дивідендів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : збірник наукових статей. 2014. Вип. 34. С. 144–154.
19. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 вер. 2006 р. № 185-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16> (дата звернення: 15.09.2021).
20. Рішення Першого Сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Акціонерного товариства «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд «АВАНПОСТ» щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмої частини п'ятої статті 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 22 лип. 2020 р. № 8-р(І)/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va08p710-20#n2/> (дата звернення: 15.09.2021).
21. Адамович Г.Л. Обеспечение интересов меньшинства акционеров в праве России и стран Европейского союза : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / МГИМО (У) МИД РФ. Москва, 2002. 203 с.